

Amfetamiini, metamfetamiini sekä muut piristeet

Tarkistettu 20.4.2020

Amfetamiini

Amfetamiini ja sen johdannaiset, metamfetamiini ("kristalli") ja dekstroamfetamiini, vaikuttavat keskushermostoa kiihottavasti. Amfetamiini esiteltiin julkisuudessa ensimmäisen kerran 1930-luvulla uutena lääkkeenä nenän vaikeaan tukkoisuuteen. Toisen maailmansodan aikana sitä annettiin sotilaille hälytysvalmiutta tehostamaan. 1950- ja 60-luvuilla amfetamiinia käytettiin piristeenä sekä masennuksen ja ylipainon hoitoon. Se luokiteltiin Suomessa huumausaineeksi vuonna 1968. Katukaupassa amfetamiinia myydään tabletteina, kapseleina, jauheena, liuksena ja kiteinä. Väri vaihtelee kellertävän vaaleasta keltaiseen. Sitä voidaan nuuskata, polttaa, käyttää suonensisäisesti sekä suun kautta tabletteina tai kapseleina.

Amfetamiinin, kuten kaikkien päihdyttävien aineiden vaikutukset käyttäjälleen riippuvat siitä, millaisessa mielentilassa ja seurassa ainetta käytetään. Myös se, käytetäänkö ainetta yhdessä muiden päihteiden kanssa ja se, onko käyttäjä ensikertalainen vai kokenut käyttäjä, muokkaavat päihteen vaikutusta. Amfetamiinin välittömiä psyykkisiä vaikutuksia ovat hyvänolon ja energisyyden tunne. Annosta suurennettaessa käyttäjästä tulee puhelias ja levoton. Hän voi tuntea itsenä voimakkaaksi ja yliveriseksi. Monet käyttäytyvät aggressiivisesti tai vihamielisesti. Amfetamiini vaikuttaa keskushermoston lisäksi sydämeen, keuhkoihin ja muihin elimiin. Jo suhteellisen pienillä annoksilla ruokahalu vähenee, hengitys ja sydämen lyöntitiheys nopeutuvat, verenpaine kohoaa ja pupillit laajenevat. Suuremmat annokset aiheuttavat kuumeilua, hikoilua, päänsärkyä, näön hämärtymistä ja huimausta. Erittäin suurten annoksien vaikutuksia ovat sydämen rytmihäiriöt, kouristukset ja koordinaatiokyvyn menetys. Tällöin puhutaan amfetamiinimyrkytyksestä. Amfetamiinin käytöstä johtuvien kuolemien syitä ovat aivoverenvuoto, sydänhalvaus ja korkea kuume.

Koska amfetamiini vähentää ruokahalua, voi jatkuvan käytön seurauksena olla vajaaravitsemus ja sen myötä vastustuskyvyn heikkeneminen. Amfetamiinia jatkuvasti käyttävä voi olla arvaamaton ja väkivaltainen. Käytös johtuu huumeen aiheuttamista harhoista: käyttäjä kokee, että muut ihmiset uhkaavat tai vainoavat häntä. Pitkäaikaikäkäyttäjillä on todettu ns. amfetamiinipsykoosia, joka oireiltaan muistuttaa paranoidia skitsofreniaa. Psykoosin oireet katoavat yleensä muutamassa päivässä tai viikossa käytön lopettamisen jälkeen. Suonensisäisesti käytettynä likaiset neulat ja epähygieeniset pistämistavat voivat vaurioittaa elimistöä ja aiheuttaa tulehduksia. Henkilöllä, joka käyttää yhteisneuloja, on riski sairastua virustauteihin, esimerkiksi AIDSiin ja B- tai C-hepatiittiin. Lisäksi amfetamiinituotteet sisältävät usein aineita, jotka liukenevat huonosti veteen, ja seurauksena voi olla hiusverisuonten tukkeutuminen ja verisuonten seinämien heikentyminen. Riskinä tällöin on mm. munuaisten vaurioituminen ja sydänkohtaus. Tästä syystä veteen liukenemattomat ainesosat tulisi suodattaa injektoitavasta nesteestä ennen pistämistä pumpuli- ja/tai sterifilterillä.

Amfetamiinin jatkuva käyttö lisää sietokykyä, jolloin käyttäjä tarvitsee suurempia annoksia saadakseen aineesta saman vaikutuksen. Sietokyky ei kuitenkaan kehity kaikkiin vaikutuksiin samalla tavoin, vaan jotkut vaikutukset saattavat tulla aiempaa pienemmillä annoksilla. Säännöllinen pitkäaikaikäkäyttö voi johtaa psyykkiseen riippuvuuteen. Amfetamiinin vieroitusoireita ovat väsymys, pitkä, mutta häiriintynyt uni, voimakas nälkä, ärtyisyys ja masentuneisuus sekä väkivaltaisuuden puuskat.

Metamfetamiini

Metamfetamiini on amfetamiinin sukulaisaine, jota syntetisoidaan usein pienissä salalaboratorioissa lähellä käyttäjäkuntaa tai laajassa mittakaavassa mm. Kaukoidässä. Viime vuosien aikana aineen käyttö on kasvanut erityisesti Yhdysvalloissa ja Australiassa. EU:n alueella käytössä oleva aine on suurilta osin peräisin Tsekin tasavallasta, jossa myös käyttö on voimakkaasti lisääntynyt. Suomessa metamfetamiinia havattiin tavallista enemmän vuosina 2016 ja 2017, minkä jälkeen havaintojen määrät laskivat matalammalle tasolle.

Ainetta myydään laittomasti valkoisena, vesiliukoisena jauheena, kiteinä ("ice", "kristalli") tai tabletteina (kuten ekstaasia). Metamfetamiinin käyttö tapahtuu syömällä, nuuskaamalla, polttamalla tai suonensisäisesti. Erityisesti viimeksi mainitut käyttötavat johtavat nopeasti riippuvuuteen, koska aikaansaadut neurokemialliset (dopamiinin ja noradrenaliinin vapauttaminen synapsirakoon) ja päihdyttävät vaikutukset ovat voimakkaita. Aine aiheuttaa amfetamiinin tavoin verenpaineen nousua, sydämen tykytyksiä, levottomuutta, energisyyden tunnetta ja unettomuutta, mutta sen teho on suurempi. Metamfetamiini johtaa myös herkästi sekavuuteen, impulsiiviseen käytökseen, väkivaltaisuuteen sekä

harhaluuloisuuteen ja harha-aistimukseen. Psykoosioireet voivat olla samantyyppiset kuin ns. paranoidisessa skitsofreniassa. Aineen puoliintumisaika plasmassa on noin 9 tuntia ja osa aineesta hajoaa amfetamiiniksi.

Metamfetamiinin säännöllinen käyttö johtaa riippuvuuteen. Usein ainetta käytetään amfetamiinin tavoin muutaman päivän jaksoina, minkä jälkeen yliaktiivisuus, unettomuus tai muut oireet pakottavat käytön keskeyttämiseen. Tästä seuraavat vieroitusoireet muistuttavat amfetamiinivieroitusta (ahdistusta, masennusta, lisääntynyt unen tarve yms.). Pitkäaikaiskäytön jälkeen on osoitettu neurokemiallisia ja neuroanatomisia muutoksia ja riippuvuuden yhteydessä on kuvattu muistivaikeuksia, vaikeuksia ongelmanratkaisuissa ja kielellisissä suorituksissa. Metamfetamiinin suonensisäiseen käyttöön liittyy samat riskit (hepatiitti, HIV/AIDS), kuin muiden huumeiden pistoskäyttöön. Metamfetamiinin aiheuttama alentunut harkintakyky ja impulsiivisuus voi lisätä tapaturma-alttiutta ja seksitautien riskiä.

VTM Sanna Sairanen

Päivittänyt:

LKT Ulrich Tacke

Farmakologian dosentti, Kuopion yliopisto

Tarkistanut:

Janne Nahkuri

Verkko-Vinkki -hanke, A-klinikkasäätiö

Katso myös amfetamiinia käsittelevä [pikatietoartikkeli](#).

[Päihteet ja aivot -animaatiossa](#) kerrotaan kuinka eri päihteet vaikuttavat aivojen välittäjäaineiden kautta käyttäjän tuntemuksiin ja toimintaan.

Päivitetty 1.9.2009

Alkuperäinen julkaisu 20.12.2005

link

➤ **Lähteet**

Lähde verkko-osoite: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/amfetamiini-metamfetamiini-seka-muut-piristeet>